

СИМЕОН ХАДЖИКОСЕВ
БАЛАДА ЗА ВЕЛИЧИЕТО НА
ТВОРЧЕСКИЯ ПОРИВ

chitanka.info

Инфантът Виктор от повестта „Балада за Георг Хених“ наистина стана цар Виктор. В живота. Аз поне не помня през последните няколко десетилетия по-неоспоримо налагане на млад белетрист от това на Виктор Пасков след втората му книга, появила се преди малко по-малко от три години.

Отшумя предпоследното десетилетие на века и в самия си край ни разлюля с труса на една мирна революция, чиито последствия тепърва ще преживяваме. В светлината на тези политически събития значението на литературата като че ли поизбледня. И все пак нека ми бъде позволено да напомня. — „Балада за Георг Хених“ (1987) беше едно от литературните събития на 80-те години. Наред с „Везни“ (1982) на П. Вежинов и „Хайка за вълци“ (1986) на И. Петров. А да застанеш редом с такива майстори на художественото слово като П. Вежинов и И. Петров, е вече високо признание.

Първата книга на В. Пасков „Неврътни убийства“ загатва неговия самобитен белетристичен почерк. Ще призная обаче, че тя ме остави по-скоро хладен с проблематиката на сюрреализма още преди четвърт век, приех тази книга като бунт срещу униформираността в литературата, с която всички така бяхме свикнали, че почти не я забелязвахме.

„Балада за Георг Хених“ е нещо друго. Тази книга се вписва в традициите на българската художествена проза и разкрива пред младия белетрист възможността да наложи едно ярко присъствие в нея. Наистина В. Пасков е разказвач, твърде различен от Й. Радичков, И. Петров и Н. Хайтов. Бихме могли да го поставим в коловоза на П. Вежинов, доколкото и той е белетрист от градски тип, ала това не прави близостта между тях очевидна. Впрочем най-добре би било В. Пасков да прилича на себе си и засега той дава добри надежди за това.

„Балада за Георг Хених“ е повест, издържана в ретроключ, в която ирония и носталгия се преплитат и уравновесяват. Героят разказвач се завръща в далечните бедни години от преди три-четири десетилетия и с простота, която винаги е била белег на голямата проза, възкресява съдбата на чешкия лютиер Георг Хених. Всъщност гледната точка на разказвача не е единна — тя се раздвоява между погледа на детето, което е бил някога, зрелия мъж от актуалното време на разказа. Неуловимостта на прехода между двете гледни точки лежи в основата на иронично-носталгичната тоналност, характерна за

повестта. Разказвачът не изпада в умиление, защото картината на живота в голямата къща (бивше посолство и по-късно публичен дом) е не толкова мила, колкото жалка. В повестта доминира мотивът за *почтената бедност*, която е съдба не само на семейството на невръстния герой, но и на всички обитатели на големия дом. Сам по себе си този мотив настройва и емоционалната тоналност в повестта на трагикомична вълна, иронично-носталгична, защото от висотата на отминалото време одисеята на нищенското съществуване буди само горчиво-състрадателна усмивка.

Ала беглите зарисовки на обитателите на голямата къща са само фон за същинската фабула, свързана със съдбата на лютиера Георг Хених. Чрез нея белетристът поставя големия въпрос, който го вълнува — за предназначението на човешкия живот, за смисъла на творческото призвание. Разбиранията на В. Пасков по тези въпроси са материализирани в повестта чрез противопоставянето на два символа — шедьовъра на престарелия лютиер, *виола д'аморе*, и шедьовъра на Марин, бащата на малкия Виктор — *бюфета*.

Странният инструмент, който дори учениците на лютиера не успяват да разпознаят, символизира вдъхновяващата сила на призиванието, издигащо твореца над тираничната власт на всекидневието в непостижимите висини на творчеството. От своя страна бюфетът символизира приземяващата власт на бита, убиваща високите творчески пориви у човека.

Тези два символа са взаимно отричащи се, макар пространствено да си съседстват, защото между призиванието и занаятчийството лежи бездната на обвързаността с бита. Майстор Георг стои над условностите на бита, той води просешко съществуване в своето мизерно мазе, но е съхранил любовта към призиванието си и тя му дава сили да влачи едно съществуване, което би било чудовищно без тази любов. Призиванието, сякаш иска да ни внуши авторът, не е задължително служене на изкуството, то е преди всичко безкористна любов към човека и едва след това посвещение на творческия труд. Тъкмо то, а не притежанието прави човека богат и затова в нравствената система на майстор Георг понятията *богат-беден* са преобърнати: богат е не алчният майстор Франта, а невръстният Виктор, малкият инфант, който притежава само своето бъдеще и уроците на стария майстор по човещина.

Верен на пристрастието си към гротеската, В. Пасков съчетава двата символа в един фантастичен образ — на бюфета цигулка, който се появява в съня на детето. Макар че не разгръща този интересен образ, очевидно разказвачът пуска почти незабележима стрела по посока към ония творци, за които призиванието е препитание.

Истинското изкуство е страдание и себевъзвисяване. Образът на бедния майстор лютиер въздейства така потресаващо тъкмо с невероятната сила на себеотрицанието, стигащо до отказ от всичко лично, от самия себе си в името на призиванието. А баладичната сила на повестта сякаш е в прозрението на белетриста, че между себеотдадеността на призиванието и бъдещето лежи ненаситната паст на времето, която смилва всички човешки усилия. Шедьовърът на майстор Георг Хених — неговата виола д'аморе, предназначена за господ, изчезва нейде в дома за престарели в Хайредин и от стареца остава само несигурният спомен.

И все пак в самия край на повестта В. Пасков намира сили за мажорния акорд: „Свещено, свещено, свещено е изкуството, което бе, което е и което ще бъде!“

Преди да напиша тези редове, гледах и филма, създаден от младия кинорежисьор Дочо Боджаков по сценарий на Виктор Пасков — „Ти, който си на небето“. Жалко е, че този филм мина по екраните при полупразни салони, защото според мен той е проникновена интерпретация на идеята на автора с визуалните средства на киното. Сполучливо е и хрумването на двамата сътворци да предадат виолата на майстор Георг на малкия Виктор при тяхната раздяла като символ на приемствеността в призиванието, което е преди всичко любов към ближния.

Другарувам с мнозина писатели, но не познавам В. Пасков. Надявам се, че няма да ми се разсърди, ако му предскажа добро бъдеще в литературата.

13.И.1990 г.

Симеон Хаджикосев

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.